

DEEL 1. Vijfde brief

BESCHRYVINGE
VYFDE BRIEF.
Aan den Heere Marquis van Torfi Secretaris van
Staat wegens d'uytheemsche saken.
Behelsende bet bysonder merkteeken van de desselfs
ouwey, Edelheyt, moden en desselfs goede en
quade hoedanigheden.

Inley-
dinge.

M Y N H E E R E .

DWijle in die gloeyende bedieninge waar mede u de Koning be-
ceert heeft / en die op reeds met so veel wysheyt beleede / niet we-
nig toebragen han / om u tot die hoogste top van volmaakte-
heyt te brengen / die gants Europa van u verwacht / als
de volmaakte konink van de zeden en d'inhoud van de wy-
sambere; so heb ik gelooft / dat doe op my belaste om aan u te geen het
keijzerlyk van China betref / te schryuen / op bysonderlyk wensle te we-
sen / waer dat het merkteeken van desselfs g'woontedeyt is.

Is waar dat so men van het toekomste uyt de vorige regeringen
soude oordelen / dat die kennissen u misschien gants omut soude wesen.
Tot nog toe heeft Frankrijk niemetal met die volkeren te doen gehad /
en het schijnt dat de natuure desse so verre niet geplaatst heeft / als om
te eenemaal van onse belangens af te sonderen. Maar onder de re-
geringe van Lodewyk de Groote / hoorde men de natuure selfs so dikmaals
haare werken veranderen / hoe wiens de natuure selfs so dikmaals
de hemel / hetwelke tot nog toe alle staten schijnt besig gebonden te heb-
ben / om den selue vermaakt te maken / sal die China so reeds als het selue
ooh is / niet nootsaken / om mede pers tot desselfs glorie toe te brengen?

Sal naar alle schijn onder uwe bedieninge wesen / M Y N H E E R E ;
dat top het grootste keijzerlyk van 't Oosten / sig met het magtigste kro-
nigrijk van Europa sullen sien vereenigen; en misschien soude op sonder
desse fatale Ooyden / welkers gebolgen sig aan het uyt eynde van het geheel
al doen gevoelen / de wisselgaten van een doof / die noyt enig ander
soutereyn als sijn seluen in de werelt erkent soude hebben reeds gehoort
hebben gehade. Die onderhandeling die so gloeyend was / en so nuttig
bood de bevestiging van de goetd'igste soude sijn / en die de ramp van de tijde
tot nog toe afgeboeken heeft / soude wel weder komen vermenen; en
het is om u daar toe te schikken / M Y N H E E R E , dat ik de vijpde
neemt / dat ik u een afbeelding geue van de gene / die daar toe gebruykt
moeten worden.

De Chinese sijn so out in de werelt / dat het met derselue oorspron-
g als met die geoute sibilien gelien is / welkers begin men nauwelijks
onbekken kan. Men moet tot dien eynde veel verder als alle onse we-
telde

Onthet
der Clu-
selen.

V A N C H I N A .

93

selve Historien ophoopen; en de tijde selfs die ons doot het gemeten is
aangeteent / is niet lang genoeg om haer tijde rekening op te stellen.

Is waar dat de Doolg beschrijvinge van die groote Monarchie / niet
alleen twyfelagtig / maar ook openbaerlyk valsch is; want sy rekent
meer als veertig duysent jaaren te seker de grondlegging van het keijzer-
ryk. Maar die waatme alle de Geleerden ober een homen / uoyt so ge-
volgt / is so wel veronstantigt / en doot so een volstantige oberberking
bevestigt / dat men onder haer niet meer daer aan twyfelan han / sonder
bood belonghelyk / en gelijc sy het selfs beklaren / hoort ketters te passeren.

Dolgens die beschrijvinge / die niemand van haare Geleerden in twyfel
trekt / so sijn het meer als vier duysent jaaren geleden / dat China sijn
Koningen hadt / dewelke tot desen dag toe sonder enige afzetting ver-
volgt hebben. Desse familie heeft niet altyde op den Troon geseten;
daer sijn der twee en twintig verseyndene geueft / die twee hondert ses-
en veertig keijzers uytgeleert hebben. Desse twee Keizars doen die
Monarchie nog ses hondert jaaren hooger klimmen; maar altoewel
derselue meening heel betuyfelyk is / so han men sig eger veer aan
derse honden; en dat is een saak die de grootheit en edelheyt van dat
keijzerlyk so wel doet sien / dat ses hondert jaeren minder of meerder / des-
selfs onthet niet merkelyk vermindere.

Sekerlyc naar alle onderzoekingen die men van desselfs tijdbeschrijving
gebaan heeft / so is het niet geoorloft desse meer in twyfel te rekken
als die Historien die t' aldergemeentst onder ons aangenomen sijn / en dat
so veel te meer / om datse doot uylambere niet heeft somen verandert uoy-
den; om datse altyde onder de Geleerden van 't Lande uoyt seker en on-
twyfelbaarlyc doorgedaen heeft; om datse doot opproeping in ten een-
bondige en natuurelyke sijn gescheben is / die dat trecken van waerheyt
die doet geloben bevestigt; om dat Confucius / die doot sijn bequaamheyt /
sijn goede trouwe / en sijn oprechticheyt geage is / daer noyt aan getuy-
felyc / en selfs alle sijn leering bysonderlyc uytig jaeren bood de geboorte
van onsen Heere daer op geueft heeft; om dat die Doeken seer wel met
de se; Schryfwyze / noynde d'ouderdom van d'eerste menschen ober een
komen; want sy bevestigen dat Fohi hondert uytig jaeren / Chinnim
hondert veertig / Hoan hondert euf / Yao hondert agtien / en also an-
dere geslag agtende / naat dat de bypliche Schryfwyze ons leert / ge-
regeert hebben; en eyndelyc om dat de Taaningen die van die tijde af waer-
genomen sijn geuonden / in der daad hebben moeten scharen / te geen
so niet als doot de waarneming / en niet doot haare calculatien / die niet
nauwelijc genoeg waeren / hebben homen weten. Al dat selue doet ons
geloben / datter weynig waerheyt in de ongetoede Historien van de we-
relt is / so desse in die van China niet gebonden word.

Wider dat keijzerlyk heeft het nootice van alle d'andere / welkers
oorspronk altyd weynig meth waerlyc is / 't is waerschemelyc dat de kin-
deren of kinders kinderen van Noach sig in Asia verseyndt hebben; en
eyndelyc tot in dat gedeelte van China / 't welc het wereltyke is / en
welc

Valsheyt
des Volks
Historie.

I heeft 236
Keyzers
gehad.

Derselver
tijde be-
schryvinge.

Is naar
waerheyt
nelycheyt
van de
wells

Deze brief bevat o.a. het fait divers van het ontmaskeren van een vrouw die zich in Frankrijk als een Chinese vrouw voordeed.

Over de moraal van het Chinese volk is hij vrij lovend. Hij vertelt graag bijzonderheden over de kledij en allerlei eigenaardigheden: *“Leeraars en andere Luyden van letteren laten haare nagels heel lang groeyen...”*

Hij eindigt zijn brief zoals Paulus zou doen, en zeer jezuïtisch: *“Men moet een Barbaar met de Barbaaren, geschaaft met de Luyden van verstandt, die in Europa van een gemeensaamder leven sijn, uyt ter mate streng van leven onder de Penitenten van de Indien, netjes gekleedt in China, en half naakt in de Bosschagien van Madura sijn...”*